

Natuurinformatie voor de touroperator

Natuur voor toerisme, toerisme voor natuur?

Maaïke de Wit

(oud medewerker Natourdata, NC-IUCN)

Natuur is misschien wel het belangrijkste product van de reisbranche, men denke aan bergen, strand, zee en bos. Echter de branche mist ten aanzien van haar product expertise en aansluiting bij die organisaties die deze expertise kunnen geven: de natuurorganisaties. Zoals al eerder in deze uitgave werd geconstateerd heeft toerisme ook negatieve effecten voor natuur. Het Algemeen Nederlands Verbond van Reisonderingen (ANVR) heeft echter de intentie uitgesproken om hier iets aan te doen. Het verschaffen van Natuurinformatie voor touroperators is hiervoor van groot belang. In dat kader heeft de Natuur Stichting in opdracht van Nederlands Comité voor IUCN een haalbaarheidsstudie uitgevoerd. Dit onderzoek richtte zich op het opzetten van een toeristisch informatiesysteem ten behoeve van natuurbewustwording en natuurbescherming en werd Natourdata(genoemd.

Doelstelling Natourdata

Het doel van Natourdata is: 'het verschaffen van objectieve informatie over de toeristische waarde van natuur op de vakantiebestemming, met als doel bescherming en behoud van die natuur' (Cosijn & Rens, 1999). Als vervolg daarop zijn enkele vakantiebestemmingen pilot-projecten uit. Gekeken wordt naar de mogelijkheden die een natuurinformatiesysteem als bijvoorbeeld Natourdata kan bieden om toeristen aan te moedigen zich natuur- en milieuvriendelijker te gedragen. Zijdelijks wordt ook aandacht besteed aan natuur- en milieuvriendelijker vervoer. Een systeem als Natourdata is echter vooral bedoeld als instrument om informatie te verschaffen over natuurwaarden, en over mogelijkheden en beperkingen van de natuur op de vakantiebestemming. Natourdata zal indien de middelen daarvoor worden gevonden eerst als communicatief instrument worden bekeken. De database heeft als uiteindelijk doel het

gedrag van toeristen op hun vakantieplek in een natuur- en milieuvriendelijker richting aan te moedigen. De opzet en uitwerking van de informatie, en de acceptatie ervan door de toeristische sector, zijn van cruciaal belang voor het welslagen. Het is dan ook de bedoeling dat Natourdata zal gaan functioneren binnen een raamwerk van verschillende actoren. Deze hebben zeer uiteenlopende motieven en belangen, factoren genaamd, om de natuur al dan niet te behouden (Brussel & Tomassen,). Deze directe belanghebbenden kunnen heel grofweg worden onderverdeeld in de toeristische sector (onder meer touroperators, toeristen en lokale bevolking), en de natuurbeschermingssector (de natuur zelf vertegenwoordigd door natuurbeschermingsorganisaties, in samenwerking met de lokale bevolking). Deze actoren zijn aanwezig op verschillende ruimtelijke niveaus; van de lokale en inheemse gemeenschappen tot internationale reis- en natuurbeschermingsorganisaties, met elk hun eigen belangen ten aanzien van de natuur.

Hier wordt eerst gekeken naar Natourdata uit het oogpunt van natuurbescherming. In aansluiting daarop wordt de waarde van Natourdata als toeristisch product onder de loep worden genomen, waarbij het vooral gaat 'hoe kan de natuurinfor-

Annapurna regio, Nepal

matie zo kan worden gepresenteerd dat Natourdata een interessant product wordt voor de toeristische sector'. Tenslotte wordt in de discussie ingegaan op verschillende mogelijkheden en beperkingen van Natourdata als instrument voor touroperators en natuurbeschermers. Hierbij wordt rekening gehouden met de verschillende functies van de natuurinformatie-database. Hierbij zal ook de potentiële rol van de huidige toerisme databases, zoals Toeristiek Online, worden bekeken.

Natourdata als communicatief instrument

Natuur- en milieuvoorlichting wordt wel omschreven als 'een communicatieve activiteit met de vooropgezette bedoeling bij een bepaalde doelgroep natuur- en milieubesef en een duurzamer gedragspatroon te bevorderen' (van Meegeren, 1995). Deze definitie geeft twee belangrijke aspecten weer, waarmee bij de invulling van de Natourdatabase rekening gehouden dient te worden. Ten eerste kan de voorlichting gericht zijn op het besef van de doelgroep en op het veranderen van zijn gedragspatroon. Natourdata biedt voor beiden kansen. Het ultieme doel blijft een natuur- en milieuvriendelijker gedrag van toeristen op de vakantiebestemming. Het gevaar van informatieverstrekking kan echter zijn, dat Natourdata ongewild een reclameproduct wordt voor een bepaalde bestemming. In sommige gevallen kan Natourdata juist leiden tot een grotere belasting van een locatie, doordat ze meer toeristen aantrekt. Deze mogelijke neveneffecten kunnen gezien de doelstelling van Natourdata en als product van een natuurorganisatie als NC-IUCN niet worden verwaarloosd.

Ten tweede heeft van Meegeren het over de 'bepaalde doelgroep' voor wie de informatie bedoeld is. De uiteindelijke doelgroep die Natourdata wil bereiken zijn toeristen. Deze doelgroep in zichzelf is al divers, van de niet-georganiseerde toerist, de rugzaktoerist en kampeerder, tot de georganiseerde toerist, de mensen die een volledig verzorgde reis boeken. Om de laatste groep te bereiken, blijkt dat de reisbureaus en touroperators een onmisbare schakel vormen in de ontwikkeling van Natourdata. Zij vormen het medium, dat in staat is om Natourdata onder de aandacht van toeristen te brengen. Natourdata moet uiteindelijk een aantrekkelijk toeristisch product worden. Touroperators zijn goed op de hoogte van de wensen en eisen die hun klanten, de toeristen, stellen. Daarom is een goede samenwerking tussen de natuurbeschermingsorganisaties en de touroperators onontbeerlijk voor het welslagen van Natourdata en haar doelstelling: groen en duurzaam toerisme. De eisen die vanuit zowel de natuurbescherming als de toeristische sector aan Natourdata worden gesteld zijn dus veelzijdig, en dienen te worden geïnventariseerd en afgewogen. De meest relevante aspecten van beide groepen voor Natourdata worden hieronder toegelicht.

Natourdata als instrument ten bate van natuurbescherming

Om relevante informatie over natuurbescherming te kunnen geven, zijn verschillende aspecten van belang. Enerzijds dient onderzocht te worden welke negatieve impact toerisme kan hebben op een bepaalde locatie. Vervolgens dient te worden bekeken hoe deze invloed kan worden verminderd door het verschaffen van informatie. Anderzijds zou een juiste informatievoorziening zelfs kunnen leiden tot betere natuur en milieu op de vakantiebestemming, door actieve (financiële) steun van toeristen.

Hiertoe dienen voor een bepaalde locatie eerst een aantal kernvragen te worden gedefinieerd; welke uitingen van toeris-

me zijn schadelijk voor natuur en milieu en dienen te worden vermeld?; hoe zou toerisme kunnen bijdrage aan bescherming van die natuur? Daarbij is het van belang te onderscheiden welke delen van de natuurlijke omgeving door het toerisme worden beïnvloed. Zo wordt de rol van natuurbeschermingsorganisaties, en het NC-IUCN als koepelorganisatie in het bijzonder, bij de ontwikkeling van Natourdata duidelijk. Zij kunnen informatie verschaffen over de consequenties van toerisme op de natuurlijke omgeving. Daarnaast kunnen zij aangeven hoe de druk van het toerisme kan verminderen, en welke kansen er liggen om de natuur zelfs te verbeteren.

Uit het voorgaande blijkt, dat de belangrijkste partner bij het ontwikkelen van de database te vinden is in de toerisme branche. Om van Natourdata een succes te kunnen maken, is het noodzakelijk dat de database ook een grote toeristisch-attractieve waarde heeft.

Natourdata als toeristisch aantrekkelijk product

Net als de natuurbeschermingssector, is ook de toeristische sector zeer veelzijdig. Aan de ene kant is er de gevarieerde vraag van toeristen. Aan de andere kant staat een hele diverse groep van aanbieders van toeristische producten. Gedacht kan worden aan de touroperator die reisprogramma's organiseert, de lokale agent in het vakantieland, de hostess en de lokale bevolking op de bestemming, die via het toerisme inkomen verwerft. Het is de bedoeling dat de informatie uit Natourdata in eerste instantie door betrokken touroperators aan toeristen wordt verstrekt. De informatie wordt aan de balie aan de toerist verstrekt, dus in de uitgaande regio, voor aanvang van de reis. Van cruciaal belang is dat de informatie zowel aan natuurbeschermingsbelangen als aan toeristische aspecten voldoet. Vanuit de optiek van de natuurbescherming kan informatie verantwoord zijn. Echter, om het doel daadwerkelijk te bereiken, is meer nodig. Natourdata dient een aantrekkelijk product te worden voor de touroperator om aan zijn klanten te verstrekken, dit kan op papier maar zal gezien de snelle digitale ontwikkelingen online plaats vinden.

De overwegingen om de informatie uit Natourdata te gaan aanbieden aan toeristen kunnen verschillend van aard zijn. Zo kan op ethische gronden besloten kunnen worden om mee te doen. In Nederland zijn op deze basis al meer initiatieven ontstaan, bijvoorbeeld door de VEBON¹. Recreatieondernemers kunnen vrijwillig een overeenkomst tekenen, waarmee zij zich verplichten goede zorg voor de natuurlijke omgeving te dragen. Door de VEBON vindt regelmatige controle plaats op de naleving van de overeenkomst (VEBON, 1999). Ook zullen economische overwegingen een belangrijke rol spelen om het systeem in gebruik te nemen. Natourdata kan aantrekkelijke informatie verschaffen over vakantiebestemmingen. Deze informatie over de natuurlijke omgeving kan een toegevoegde waarde geven aan een bepaalde vakantiebestemming. Enerzijds dient de informatie in de database dus vanuit het oogpunt van natuurbescherming verantwoord te zijn, terwijl anderzijds de eisen waaraan de informatie vanuit toeristisch perspectief moet voldoen, niet moeten worden onderschat. De centrale vraag is nu, hoe beide belangen in Natourdata in overeenstemming kunnen worden gebracht.

Waar een wil is, is een weg: de noodzaak van samenwerking

Om de doelstellingen van Natourdata te verwezenlijken, maakt het bovenstaande duidelijk dat een goede samenwerking tussen de sectoren natuurbescherming en toerisme onontbeerlijk

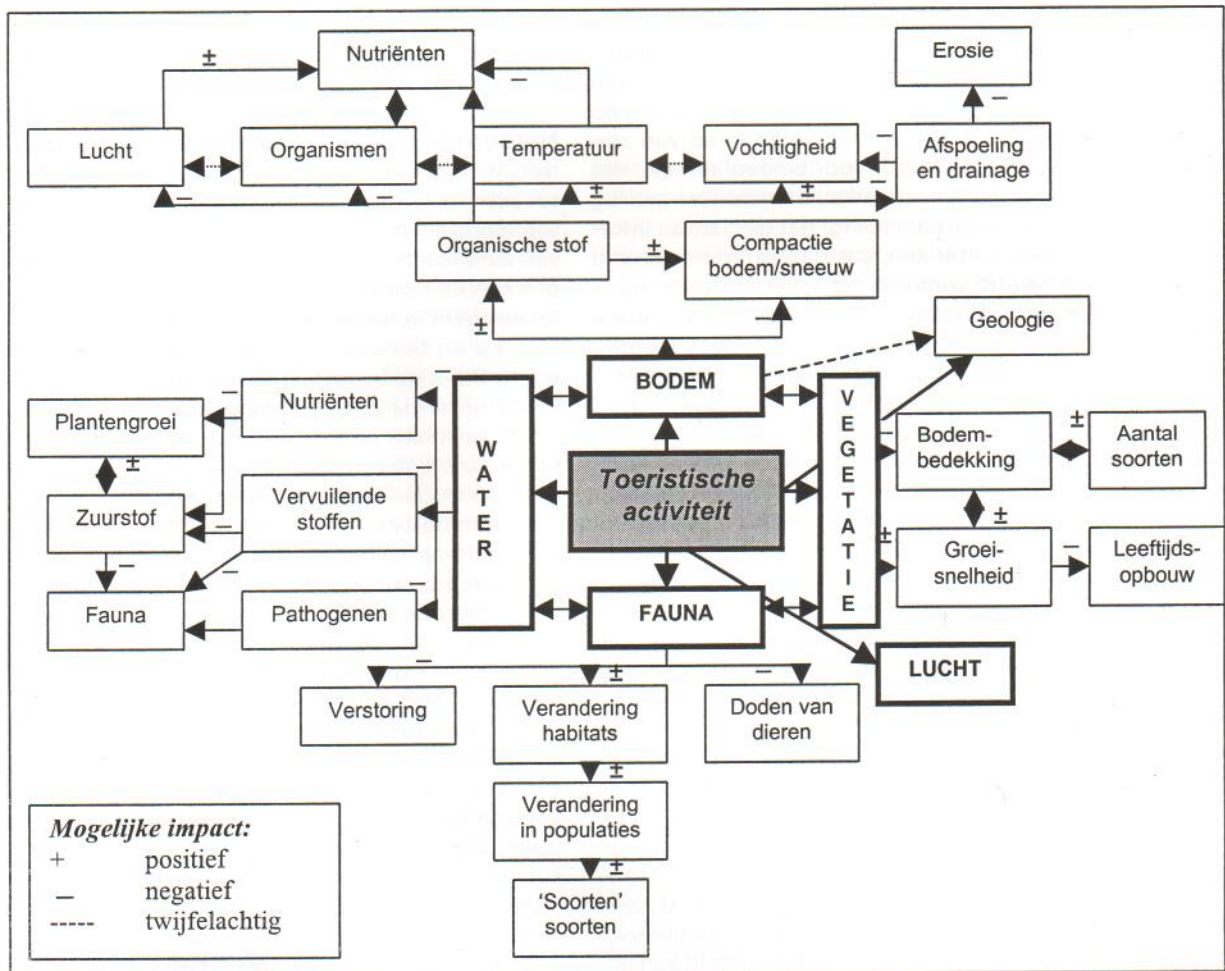
is. In dit geval gaat het dus om de natuurbeschermingsorganisatie NC-IUCN als vertegenwoordiger van natuur en milieu en Nederlandse touroperator als vertegenwoordigers van hun branche, met toeristen als hun klanten.

Tijdens onderhandelingen tussen beide partijen zou het NC-IUCN kunnen aangeven welke natuurlijke waarden op een bepaalde vakantiebestemming speciale beschermingspogingen vereisen. Het is van belang om uit te leggen waarom deze natuurwaarden behouden dienen te worden. Tijdens de

besprekingen kunnen touroperators een beeld schetsen van de manier waarop voor hen Natourdata een toeristisch-attractieve waarde kan krijgen. Zij kunnen antwoord geven op de vraag hoe de inhoud van de database toegankelijk kan worden, vanuit een toeristisch perspectief.

Om te komen tot een invulling van de Natourdatabase die voor iedere partij acceptabel is, zou onderstaand schema van Liddle (1997) een bruikbaar hulpmiddel bij de onderhandelingen kunnen zijn.

Relaties tussen de effecten van toerisme op de natuurlijke omgeving

Bron: Liddle, 1992, p.4

Figuur 1 : Impact van toerisme op de natuurlijke omgeving (naar: Liddle, 1997, p.4).

In dit schema worden de toeristische activiteiten als uitgangspunt genomen. De mogelijke gevolgen op de natuurlijke omgeving worden weergegeven, zowel positief als negatief. Voor de natuurlijke omgeving refereert Liddle aan bodem, water, atmosfeer, vegetatie en fauna. Het schema lijkt vrij uitgebreid, maar is vooral bedoeld om de gecompliceerde relatie tussen toeristische activiteiten en de impact op de natuurlijke omgeving te concretiseren. Aan de hand van dit schema zou de database kunnen worden ingevuld. Beide partijen, zowel NC-IUCN als de touroperators, kunnen aangeven welke soort informatie, over welk aspect van de natuurlijke omgeving, van

belang zijn om weer te geven. Op deze manier kunnen beide partijen zich een beeld vormen van elkaars belangen. Vervolgens kan worden geprobeerd om overeenstemming dan wel een compromis te bereiken over de invulling.

Een voorbeeld. De dolfijn die voorkomt rond de Balearen valt onder de categorie 'Wildlife' in Liddle's schema. Vanuit een natuurlijk perspectief behoort de dolfijn tot de kwetsbare, bedreigde soorten in de archipel. Uit toeristisch oogpunt kan deze dolfijn worden aangemerkt als een flagship species: een populaire en charismatische diersoort, die goed kan dienen als symbool voor grotere beschermingsinitiatieven. Voor beide partijen is de dolfijn dus aantrekkelijk om op te nemen in de database. Extra winstpunt is, dat deze soort eveneens een para-

plu-soort is. Dit betekent dat hij een groot oppervlakte leefgebied nodig heeft, waarin ook vele andere soorten aanwezig zijn (Noss, 1990). Pogingen de dolfijn te beschermen, hebben dus invloed op een veel groter gedeelte van de natuurlijke omgeving, zoals bodem en water. Natuurlijke factoren die minder aantrekkelijk zijn voor de toerist hoeven op deze manier dus niet altijd expliciet te worden vermeld, maar zijn wel 'gedekt' als de beschermingsinitiatieven gericht op de dolfijn effect hebben.

Conclusie

De Natourdatabase kent drie belangrijke aspecten: milieu- en natuurvriendelijker gedrag van toeristen, een toeristisch-attractief aspect en een communicatief aspect. In de eerste plaats is het belangrijk te overwegen wat precies met de informatie bereikt zou moeten worden; is het de bedoeling om het bewustzijn van de toeristische sector te vergroten door het verstrekken van informatie over natuurlijke waarden? Of is het meer de bedoeling om direct het gedrag van toeristen op hun vakantiebestemming te veranderen. Misschien is het zelfs mogelijk dat toeristen een actieve rol gaan spelen in het behoud van de natuur op tijdens de vakantie, door directe steun (vrijwilligerswerk, donaties).

Hieruit blijkt des te meer het belang van de locatie-specifieke informatie. Contacten met natuurbeschermingsorganisaties ter plekke, en met de betrokken lokale bevolking is onontbeerlijk. Om een objectief beeld te krijgen van de toestand van de natuur, is een netwerk van lokale actoren een voorwaarde. Ook kunnen zij informatie verschaffen over lokale acties gericht op natuurbescherming, en de (on)wenselijkheid van toeristen in hun gebied. Met zijn internationale netwerk van leden, kan de IUCN hierin een belangrijke rol vervullen. Om Natourdata te kunnen verwezenlijken, is in de eerste plaats gedegen overleg tussen natuurbescherming en touroperators nodig. Het zal dan

ook niet verbazen dat de organisatie die van oudsher hierin de meeste expertise heeft in toeristische (vooral accommodatie)-informatie, Toeristiek, de meest aangewezen partner zal zijn om Natourdata te gebruiken. Inmiddels wordt er gewerkt aan deze constructie, waarbij een unieke samenwerking tussen een toeristische database en een natuurdatabase ondersteund door veldinformatie van lokale organisaties tot stand kan komen. Hopelijk kan na een proefperiode waarin verkenning van elkaars wensen kan worden uitgetoetst zo concreet mogelijk tot overeenstemming te komen wat betreft de inhoud van Natourdata. Of, zoals de ondertitel van Natourdata luidt:

'Natuur voor toerisme, toerisme voor natuur'

Literatuur:

- Brussel, A. en H. Tomassen, eds (...). *Inleiding milieuproblematiek*. Rijkshogeschool IJsseland.
- Cosijn, R. en P. Rens (1999). *Haalbaarheidsstudie Natour Data®* project in opdracht van het NC-IUCN. Natour Stichting.
- Liddle, M. (1997). *Recreation Ecology*. London: Chapman & Hall.
- Meegeren, P. van (1995). *Milieuvoorlichting. Model voor een planmatige voorbereiding*. Amsterdam: Boom. Derde druk.
- Noss, R. (1990). *Indicators for monitoring biodiversity: a hierarchical approach*. Conservation Biology. Volume 4, no. 4, pp.355-364.
- VEBON (1999). *Mondelinge mededeling*. Op Pad Beurs Den Haag.
- Wit, M. de (1999). *Natourdata® 1999. A view at some possibilities and constraints of the NatourData project*. Stageverslag NC-IUCN.

¹ VeBON: de Vereniging van Buitensport Ondernemingen Nederland. De VeBON adviseert en ondersteunt haar leden bij het organiseren van sportieve activiteiten en vakanties. Het VeBON-lidmaatschap is een garantie voor kwaliteit. VeBON-bedrijven werken met respect voor natuur en milieu. Ongewenste zaken als het achterlaten van afval, het veroorzaken van geluidsoverlast en het beschadigen van bomen of struiken worden voorkomen. Indien onverhoopt toch schade ontstaat, wordt dit zo goed mogelijk hersteld.

Landschap Oost-Turkije

Duurzaam plattelandstoerisme

ECEAT, het Europees Centrum voor Eco Agro Toerisme, is de enige internationale organisatie, die gespecialiseerd is in het bevorderen van duurzaam plattelandstoerisme.

ECEAT (opgericht 1993) staat voor een Europees netwerk van NGO's en beschouwt het als zijn missie duurzaam toerisme in het landelijk gebied in Europa te bevorderen.

ECEAT wil op die manier een bijdrage leveren aan een beter plattelandsmilieu, duurzaam landgebruik en behoud van waardevolle cultuur- en natuurlijke landschappen.